

Biernaczký Szilárd

Évezredek asszonya

Részletek egy kéziratos verskötetből (1958–1962)

Szeretettel és emlékezésül K. K.-nak

Kamaszkoromba, képzeltem önmagamba visszatérni? Amint ezt már nemrégiben a Napút hasábjain megírtam, tizennégytől huszonöt éves koromig nagy magyar költő akartam lenni (amikor tizenhat éves voltam, apám írt nekem egy majd 200 oldalas verstant saját használatra, így még hindu versmértékekkel is megpróbálkoztam).

Tizenhat éves koromtól harmincéves koromig nagy magyar zeneszerző akartam lenni (második gimnazistaként a konziban is tanulni kezdtem, és Sugár Rezső mester növendékeként a hároméves Bartók Szaktanárképző végén egy bartókos vonós divertimentóval diplomáztam).

Közben felvételt nyertem az ELTE magyar–olasz szakára. Lakits Pál francia irodalmár, akkori minisztériumi főosztályvezető kívánságára a magyart leadtam, olasz szakon kezdtem tanulni, és ekkor már italianista (is?) akartam lenni. (A magyar szakot később végeztem el...)

A Magyar Rádió Népzenei rovatának egykori szerkesztői, Solymosi János és Máder László a konzis kapcsolatok folytán arra ösztökéltek, hogy havonta mutassak be egy-egy olyan hanglemelt, amely Európán kívüli népek zenéjét tartalmazza (1969-től). Majd egy alkalommal a Kodály-tanítvány Grabócz Miklós, a rovat vezetője Párizsból hazatérve hozott vagy harminc afrikai zenei hanglemelt (a nevezetes OCORA sorozatból). Behí-

vatott, és közölte a maga szokásos stílusában: – Szilárd, te csinálsz ebből nekünk most egy sorozatot... – Így született meg a *Fekete Afrika zenéjéből* rádióelőadás-sorozat 40 része... és lett belőle egy életre szóló elköteleződés Afrikával, amely mind a mai napig meghatározza mindennapjaimat (sok száz publikáció, könyvek, kiadványok, a Magyar Afrika Tudástár elektronikus könyvtár megalapítása és 3300 művének feltöltése, stb.).

De visszatérve a versekre, bizony kamaszként (majd helyel-közzel később is) sok száz verset írtam, amelyekből (kivéve néhány iskolai lapban való közlést) azonban sose tettem közzé egyetlen darabot sem. Néhány súlyosnak értelmezett fiasco után döntöttem így: egyrészt se a Kortárs, se az Új Írás nem válaszolt akkori leveleimre (verses küldeményeimre), majd elküldve zenei témájú verseimet Kodály mesternek, ő sem reagált... (ezen maga akkori tanárom, a Kodály-tanítvány Sugár Rezső is értetlenkedett).

Most azonban, túllépve minap a 75. élet, elérkezve az öregkori nosztalgiai határvidékére, mégis úgy döntöttem, ha volna, lenne olyan fórum, amelyik befogadná, mégiscsak kiadnák a kezemből néhány rímes vagy rímtelen próbálkozást... Mintegy úgy gondolva saját kamaszkorom érzelmkifejeződéseire, mint amikor KAF, azaz Kovács András Ferenc (Weöres

Sándor útján járva) régi, nem létező költők bőrébe bújva mímeli a másféle felfogást, az ósdi-új poétajátékot, incselkedve a jelennel. Más kérdés, hogy énnekem nem egy képzelt költő testébe, hanem saját kamaszkorom régmúlt világába kell(ene) bele-, vagy inkább visszaköltözöm...

Ami azt illeti, még annyit, írtam történelmi témájú verseket (főleg olvasmányélmények alapján), írtam zenei témájú verseket (ez zenei tanulmányaim következtében óhatatlanul bekövetkezett), családi verseket (irigységre méltóan csodálatos, rendkívül emberi, példamutató nagycsalád vett körül), s legfőképpen szerelmes verseket, ilyenek hirtelen lejegyzésére (mindamelletten erősen nőpárti vagyok) szinte a mai napig érzek készletetést (majd 30 éve már persze csak képzeletben, mostani feleségem szemébe nézve)... E versek sok esetben és főleg a régebbieket illetően nem megvalósult szerelmeket takarnak (két boldog házasság emlékeit hordozom magamban), hanem afféle trubadúr-versezetek az elérhetetlen, de imádott, idealizált hölgy(ek)hez intézve...

Jelen szerelmi ciklus ez alkalomra összeválogatott darabjai (közülük három egykor a Könyves Kálmán Gimnázium évkönyvében megjelent a „Ta-

nulók írásai” c. fejezetben) egy mára igen nagy hírű és kiváló zongoraművésznőhöz szólnak, akit lobogó kamaszszerellemmel vettem körül, tizenégy–tizenhét éves koromban (1958–1961/1962), még újpesti éveimben. Bár erről a lobogásról – kora kamaszkori udvarlási szándékomon túl – ő mit sem tudott (és persze máig se tud, pedig vagy talán két évig találkozgatunk... emlékezetes *házibuli* nálunk, apám kedves hozzájárulásával, és egy másik Székely Gábornál, volt gimnáziumi osztálytársamnál, a későbbi színházigazgatónál és rektornál)... egyszóval 63 vallomás született, mégpedig Szabó Lőrinc technikájával, aki egy alkalommal saját maga írja, hogy költeményeit sok esetben apró mozaikokból (szintagmákból?) rakosgatja össze; ezt a technikát követve, mégpedig állandó sor- és rímszerkezetben (lásd a nagy költő hatalmas ciklikus alkotásait), de metrikailag csak szabad verslűktetésre törekedve születtek a versek K. K.-hoz... Bár itt-ott nyilvánvalóan a nyugatos költők koppottas szóhasználata terheli a sorokat, talán aki hajlandó mégis elolvasni őket, kéri belőlük a kamaszérzelmek erejét (nem titkolva persze, hogy a költeményekbe nemcsak valós, hanem képzeleti élmények is bekerültek). Íme tehát:

AZ ÉVEZREDEK ASSZONYA

Ismerkedés

Páronként vagy csoportonként történt az ismerkedés, s amint a dzsesszdob pufogni kezdett kis zajos teherként, a testek forró közelsége úszta át a termet. Valami régi homályos emlék villant bennem át, és néztelek. Még talán a zeneiskolában történt, hogy eldugtam a kottáidat. Kislányarc derengett föl... tán láttalak még, aztán nem találkoztunk többet. ...S átöleltél, rezgett a terem, és mi is rezegtünk, kint esett a hó. Mámoros szemek villogtak felénk, halk öröm gyöngyözött a szánkon, és ritmus reszketett csóksóvár kamasztestünket befonva közöttünk, s ha rád néztem, pattanásig feszült szívem sűrű fényt szórt... és az utcán a fiúk futottak veled a hóban... sárgán néztem őket, mert a fényt kilopták szivemből, s percnyi tüzed örömét letépték nevetve rólam.

(Újpest, 1959. december,
javítva: 1960. augusztus 31., 1962. május 11.)

2. Holnap hozzád!

Búcsúztunk s szaladtam hazafelé... hó hullt, s láttalak a sötétben... irigyen bámultam vad „lovagjaid” huncutkodását, de velem jöttél, fehér hósapkád nevetve imbolygott mellettem, bátortalan szavak koppantak, s már csak ketten csúszkáltunk, dermedt ujjaid remegtek, hósipkás szél vágatott pihés jégkarját fonva körénk... s már egyedül: sziszegve kattann a zár, dideregve botorkálok a lépcsőházban, szuszog álmosan a lépcső is, és csönd. Rossz bútorok hideg lehelete keringett, s mint a settenkedő halál, roppant a sejtelem valahol. Leültem. Csöpp szagok, illatok idéztek: Holnap hozzád! – percegő rímek remegtek ostobán, és – Újságot viszünk! – dadogott bennem. – Gábor is jön! – Kint lámpafény vibrált a hulló pelyhek közt, s már minden aludt, mint száz szuszogó torok.

(Újpest, 1962. május 12–14.)

3. Első látogatás

Egy tompa, zajgó, táncos szombat este találtam rád,
s már közöttünk muzsikált a várva várt tavasz színes
aranyvilága. Másnap délelőtt már ott feszengtünk
ketten a kaputok előtt az iskolai újság
egy példányával kezünkben, Gábor megállt. – Mi ez? –
mutatott rá egy táblára a kaputokon, s lelkünk
ujjongó fényét rejtve felneveltünk; szemfelszedést
és harisnyaátkötést hirdetett. Némán egymásra
néztünk, s együtt a csengővel a szívünk is csengetett.
Beléptünk, halk csillámló szemekkel vezettél, és – ...Bevésd
mindezt magadnak! – súgott a szoba, hol ültünk, tárva
volt szívünk, és nevetett, hogy nagykabátban, már nem esett
rosszul; oly dús öröm kacagott, melyet csak szív hajít
vágó szíveknek... és füstölve, tréfálva némán
kerestem magunkban a tavasz nyíló virágait.

(Újpest, 1960. december 30.)

4. Operában

Ha már a lehulló sötétben a rémült suttogás
is szétszalad, megremegek, mint maszatos, megtorpant,
megfenyegetett kisgyerek, s hajad sugárzó illata
hív... és kilép az énekes. Már nem gyaláz
haragvón vetélytársakat, tompán, fájdalmasan halk
szavaiban fölsejlik a dráma végső dobszava,
őrült fortissimója... És pergő, dongó repeszként
fut körül lüktető szívem. Sápadt arcodat bámulom
virágport gyűjtő méhként, és csak a fájó, halkuló
szó ölel meleg karod helyett... És amott mi történt?
Nyikorgó bábukból hamis zene sikolt, nagy halom
vibráló trillát szór felénk a színről egy átfutó
sápadt-vörös kísértet, s a lassú zenekar dohog...
Később a tömeg a virágport eltaposva szétdúlja
a leszakadt csendet, kint zaj kerget, és ránk hulló homok.

(Újpest, 1960. március – augusztus 29.)

5. Kudarca a kertben

Egy fonott székből ültem, s te, mint egy kócos kiskutya kuporogtál előttem a sámlin, hol felnevetve, hol a közöttünk heverő tálból mézes puszedlit kínálva, és közben unalmadban lassú, tétova vonalakat húztál a porba. Virágra, kertre apró szél hullt, és küszködtem a szavakkal... – Óh, elhidd, oly rossz, hogy sose jössz... igaz is, gyere ki sétálni! – Nem, nincs most kedvem. – húzogattad a szoknyád. Akartam még mondani valami újat, kérni akartam... és végül zenéről beszéltünk, azt hittem, új – vénányi vér tüze erősített –, amit mondok, mikor zavartan azt a Beethoven-szonátát említettem, mivel épp akkor foglalkoztam, de te már szaladtál, s pirosan hoztad a kottát, és elmúlt a forró, százszerű csend, csak ültünk, s néztem, hogy a vallomás perce mint suhan.

(Újpest, 1961. július 1–6.)

6. Zongorajátékok és kritikánk

Poros városi színekben gazdag tavaszi délután játszottál a zongorán nekünk... zengő örület... Liszt-darab... suttogva ültünk a széken... az a bánatos mélézés is – ami körülött – tűnő emlék lett csupán, elmúlt... lehullt halkán, csillogva és dideregve, mint a rezgő vízcsepp az esőtől kócos fákról... Zajos mondatok vágtak a csöndbe, abba a csöndbe, ami a darab befejezése után keletkezett, de vad, erőszakos szóval kotorni kezdtem agyamban a zene hangemlékeit újra felidézve. – Mi csak hallgatók vagyunk, de nagyon tetszett. – A szavakat megnyomva ezt a zöltséget nyögte ki az a szarva híján csak jeltelen ökör, ki mellettem ült. – Vegyem elő a kottát? – kérdezted, s valami szebb mondatot könyörgött a szemed, de csak ültem szótlan üresen.

(Újpest, 1961. július 24.)

7. Hazafelé egy nyári éjszakán

Tánc után, kipirulva és nevetve mentünk, fehér kis fények villogtak körülünk, ezer ígéretet súgott az éj, s ezer ígéret rejlett a szívünkben, halvány, néma utca következett... (néhány csepp vér s egy részeg sápadt akác alatt)... fázósan remegett karod, s hozzám bújtál félve, rettegve; örültem s hidegen futott a gondolat; néztem a szád, homlokod, s nem tudtam kihasználni, hogy gyenge vagy, gyáva voltam. A néhány napja olvasott „A csók száz szabálya” egyikét idéztem magamban... (– Véres volt, nem tudod? –) ...„A fiú, ha nem csókol, gyáva!”... (– Már azt hittem, holtan fekszik! –)... nevetve ráztam a fejem... A csók szabálya, vér, a részeg, kukucskáló rémületed... csak néztelek, bénultan fogtam a karodat, az izgalomtól üresen reszketett a szívem, s rám nyílt csodálkozó, nagy szemed.

(Újpest, 1961. július 17.)

8. Boldogság a hegyekben

A virágba borult ágak tavaszi lángot (sárga virágport s apró súroló, ölelő simogatást) szórtak reánk. Kacagott az erdő, s mi is kacagtunk, ott álltunk a réten. Porló romok panaszát sárba taposva szél futott tovább, de a fák szava „Ma ásd a földbe mélyen bánatod” zengett, s karcsún alattunk jobbra hajlott a hegygerinc. Mint fénnel, színnel tele „utolsó pár előre fuss”-t játszó gyermekek, szívünk kiöntve szaladtunk... Most!... (a párod és az üldöződ voltam egyben). Rohantál, s zord fák hallgatag levele csilingelt az örömtől. Leesett a cipőd... s feltűnt a tó, ott vártál fél lábon a parton, a fák mögött, s kamaszos izgalom csapdosott bennünk, a szavakat eldobva, sírva, kacagva legurultunk a parton, s az idő megállt, mint visszatépett, váró pillanat.

(Újpest, 1960. szeptember 7.)

9. A tavasz megszentelése

(A zene még zúgott fülemben...) mézízű csókok s fehér virágok halmán ujjongó lepkeánc billegett, halk, morajló fényként az egész természet bent nevetett, ünnepelt a szívemben... és mint csöppnyi vér, lehullt az első esőszem... suhogó tavaszi dalt porozva szent zápor verte a hosszú földeket, nem Montezuma, a nagy indián király zord sebe fakadt, nem az ő vére festette az eget, és nem Esőisten siratta fehér Mexikót, de termő szent zápor, májusi eső dobolt a földön, tele marokkal hintett reánk; új kincseinket s termékeny bánatunk meghintve futott tovább a hosszú felhő. (Átöleltelek az esőben.) Nem kín ezer panasz, de érlelődő örömök új ígérete nyílt a számon, s felkacagott a megszentelt tavaszi éjszaka.

(Újpest, 1961. január 15–20.)

10. Remény, hit és hazugság

Édes! Csak ints felém, s én átölelek. Nyíló kelyhek hímporát gyűjtő méhként, jó messziről feléd futva az ibolyák titkát füledbe suttogom, és merész örömtáncot repdeső szárnyaim is felnevetnek a fénynek intve, míg csókunk mámorába kurta, kis szél dalol bele, és bogárcsápok, a vérezékeny ész, idő, csend s öröm ujjong köröttünk, és bohóckacaj a világ gondja mind. Szakadt szívem is összeöltöd, bár újra-újra szétreped, s áldón a csönd és a vágy int, szíved vér ölelte kincse fut felém, s eltakar, elföldi bús meztelenségemet. De téged nem főd a szívem, ez a rossz síró-kalapáló, mely néha lágy, puha nyúlszív, másszor nyugtalan, keserű remény; hit s hazugság a versek végén, csak botló hasonlat a szívedhez mérve, rossz szó, mely elrejtette kincseit.

(Újpest, 1960. szeptember 24.)

11. Vallomás

Szeretlek! Kamaszálmaim sóhaja így sistereg...
Ezer vergődő béna éjszakán át törtem feléd,
és ezer kételyt dobtam el magamtól, míg kimondtam:
Szeretlek! Lámpalázás öröm fűtött, ha megleltelek,
s kín gyötört, ha nem mehettünk együtt. Hónapok, egy év
elszaladt, percek, jajok álmodó csöndben rohantak
lihegve, s csak bolyongó képzeletem felriadó
fénye susogta, hogy szeretlek. Harmatfű-érzések
tolakodtak a szívemig, és köröttem egy egész
fénycsapat futott. Szeretlek! – ezt zizegte mind. Fakó
szívem is belerezgett... S azóta új kincsek égnek
bennem, ezer csengő lélekpénz lett a lelkem. Az ész
dicséretét hiába várva csak a te csókjaid
vigasza suttog már felém, s legnagyobb kincsem,
lelked kiált, úzve kamaszszívem béna álmait.

(Újpest, 1962. december 11.)

12. Emlékkönyvbe

Ha boldog, de oly hamis „tavasz” felé fut a lelked,
ne kiálts neki! – Ott lent a mélyben, ott kell értened.
Ha könny pereg az arcodon, ne bánd a kacagók vad,
kéjes örömet. Ha ingovány szól feléd, feledned
s kérdened, tudd, hogy mit lehet. A kezem ma még neked
csak játék, nevetető s bolond. De csattogva szalad
az irigy idő, s komor panaszt farag kőbe, fádba,
testbe, tagokba, mint örök szobrász, s lihegve szél sír.
A rózsakert illatos, de a szírom hamar lehull.
Néha bukni kell feledve rongy időt s rossz halált, ha
már a víz kicsordult, hogy később, mint széttaposott hír
a „tél” csorogjon, s tudjad, hogy az ember miért tanul.
Szeresd a csendet, s az átölel. Mint forrás-tiszta tó,
tárd sötét fenyők felé fehér karod, segíts nekik.
S mint vándor pusztai asszony, légy küzdő és vigasztaló.

(Újpest, 1960. július 22.)

13. Az évezredek asszonya

Évezrednyi fény, öröm és szenvedés közül rohansz felém rút, megroskadt öregként, te, aki istennő voltál, te, évezredek kedvese, fénye, asszonya, férfiszívekben kigyúló vad örület... s most mit adsz, ha kér az ifjú, kiből minden bús férfiszem felhő- vagy cseppnyi erőt rabolt, kit az idő csorba foga lerágott, és hájhasú hím gyötört, kinek parázsló csókját, hú testét keserű ráncokká fosztotta már a tűz, s lelkét kincsek alatt senyvesztette el a kor, mit kérhet attól?... De fénné lettél újra varázsló, új férfiszemben, és az ifjú szilaj daccal halált s múltat tapod, szívéből tépett fáklyatűzzel loholt a napba belevésni és szétkiáltani, mit mer!... s fényévnyi távok, óriás fények között pusztulást s nyomort eltaposva újra megszületett az „ember”.

(Újpest, 1960. október 1.)

Burkus Alexandra

Burkus Alexandra

Máriánosztra
Apácák, papok
temetőkeresztjei
-nehéz szolgálat.